

PROBLEME ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA DE LA CREAREA ACESTEIA PÂNĂ ÎN ANUL 2021

Valeriu CAPSÎZU,
Universitatea de Stat din Moldova
Ceslav CIOBANU,
Universitatea de Stat din Virginia, SUA

***Abstract.** This article examines the problems of the Republic of Moldova in the period from its creation to the end of 2021. The article aims to examine these issues in terms of competitiveness of the economy of the Republic of Moldova in period de its independence.*

***Keywords:** competitiveness, problems of the Republic of Moldova, the period of independence.*

Prezentăm o viziune a principalelor probleme economice ale Republicii Moldova în perioada de la crearea ei până în prezent. Evidențierea problemelor economice este o modalitate de a vedea la ce etapă a evoluției economice suntem, ce s-a realizat și ce urmează să se atingă.

Scopul principal al acestui articol este examinarea unor probleme ale Republicii Moldova în perioada de la crearea ei la 27 august 1991 și până în prezent, în anul 2021.

Prin problemă se subînțelege o situație, când cea ce este nu este acceptat, și dorim altceva și prin urmare această situație urmează de a fi modificată.

Prima și cea mai mare problemă economică inițial a fost considerată problema competitivității Republicii Moldova. Autorii au studiat problema competitivității separat mai apoi și-au unit eforturile, examinând această problemă și în comun, expunând factorii de dezvoltare a economiei Republicii Moldova. Problema creșterii competitivității este o problemă veșnică. În fiecare timp sunt diferiți factori de creștere a acesteia, precum și sunt diferiți factori de creștere a competitivității pentru fiecare economie.

În scopul asigurării creșterii economice și reducerii a sărăciei, creșterii competitivității economice a Republicii Moldova, concomitent au fost examinate perspectivele și problemele transformărilor economice, problemele eficientizării instruirii, privatizării și creșterii importanței statului în promovarea politicilor. Astfel, s-a făcut concluzia că nu există consecințe negative ale globalizării, dar lipsesc acțiuni ale statului menite să preîntâmpine consecințele negative ale globalizării.

O problemă economică a fost considerată efectuarea liberalizării economice și desfășurarea privatizării proprietății de stat. Deoarece problemele practice și teoretice erau strâns legate între ele, iar cerințele politice solcitau și o viteză mare – o problemă consta în alegerea modelului de privatizare. Concomitent, ținând cont de volumul transferirii proprietății de stat în proprietatea privată, au fost studiate diferite modele, alegere fiind făcută în favoarea combinării privatizării gratuite cu cea contra bani.

În 1991 cea mai gravă problemă era considerată ruperea relațiilor economice tradiționale din cadrul fostei URSS. Până în anul 1991 economia republicii era totalmente integrată în economia URSS și avea un grad mare de izolare de economia mondială.

I. Principala problemă a economiei Republicii Moldova constituia izolarea economică excesivă, în condițiile unei economii mici structural deformate, cu caracter îngust, dependentă de piețele externe de desfacere și de aprovizionare cu resurse.

Factorii principali, care au determinat izolarea economiei sunt următorii:

1. Dezintegrarea rapidă a spațiului economic postsovietic și integrarea lentă, insuficientă în spațiile economice eficiente de alternativă, nereușitele în integrarea europeană. Până la 1991 economia a fost totalmente integrată în economia URSS și a avut un grad maxim de izolare de economia mondială. Dezmembrarea URSS și dezintegrarea economică rapidă a spațiului postsovietic a condus la izolarea economică bruscă și la limită a economiei

Republicii Moldova la începutul anilor 90.

2. Politica neloială și descriminatorie, inclusiv cu aplicarea de embargouri și amenințări, față de Republica Moldova din partea unelor țări din CSI și ineficiența la limită a acestei organizații. Dezintegrarea spațiului economic sovietic a fost rezultat al politicilor descriminatorii și egoiste ale conducerii unor state din CSI.

În topul cauzelor căderii produsului intern brut din anii 90 cea mai mare parte o au acești doi factori: conform investigației efectuate prin metoda de expert, căderea produsului intern brut în anii 90 a fost cauzată, în special, de dezintegrarea rapidă a spațiului economic postsovietic și vulnerabilitatea externă, în special de influențele nefavorabile din est. Restul cauzelor a căderii economice sunt considerate neesențiale.

3. Aderarea țărilor din Europa Centrală și de Est la Comunitatea Europeană.

Dezintegrarea spațiului economic postsovietic, apropierea geografică, modificarea regmului de comerț au condus la reorientarea comerțului extern al Republicii Moldova după anul 1991 către țările din Europa Centrală și de Est. Dar aderarea în mare parte a acestor țări la Comunitatea Europeană (primul val în 2004, iar al doilea în 2007) a condus la modificarea regimului de comerț al Republicii Moldova cu aceste țări, fapt care a influențat relațiilor economice externe, în special exporturile;

4. Particularitățile economiei mici a Republicii Moldova – caracterul îngust și vulnerabilitatea economică față de provocările externe, dependența mare de piețele externe de desfacere și de aprovizionare cu resurse.

5. Ineficiența politicilor externe promovate de către autoritățile publice din Republica Moldova.

Rezolvarea problemei izolării economice a Republicii Moldova constă în integrarea economiei în spații economice eficiente și stabile ale economiei mondiale și regionale, în special în cel al Comunității Europene. Ca urmare, această problemă a fost rezolvată parțial prin procesele de integrare în Uniunea Europeă, în special, de dezvoltarea comerțului cu unele țări din Uniunea Europeană și schimbul de informație cu caracter economic.

II. Problema caracterului necalitativ al creșterii economice.

Sursa principală de creștere a produsului intern brut în această perioadă a constituit consumul gospodăriilor casnice, în mare parte bazat pe veniturile rezidenților obținute din munca peste hotare și uneori din deprecierea monedei naționale. O contribuție mai modestă la creșterea economică au avut-o investițiile în capital fix, care au crescut neesențial.

Politica monetară promovată de Banca Națională a Moldovei a fost orientată spre reducerea nivelului inflației, menținerea cursului de schimb al valutei naționale și acumularea rezervelor internaționale. Fluxul mare de remitențe a sporit presiunea asupra monedei naționale, contribuind la aprecierea acesteia. În aceste condiții, BNM a intervenit pe piața valutară pentru a obține echilibrul dintre cererea și oferta masei valutare, astfel sporind rezervele internaționale, dar politica acesteia nu a reușit să realizeze aducerea cursului monedei naționale la nivelul cursului real efectiv. Contracurarea presiunilor inflaționiste a fost realizată prin încetinirea creșterii masei monetare.

Modelul de creștere economică, bazat pe creșterea remitențelor din străinătate, descrimnarea exporturilor și a producătorilor autohtoni, facilitarea importurilor ca urmare a cursului monedei naționale supraapreciat, nu poate fi caracterizat ca eficient, în special, în plan de perspectivă.

III. Problema ieșirii din criza economică.

Economia Republicii Moldova a fost influențată negativ de crizele economice generate de factori externi, și de lipsa, în fond, a acțiunilor anticriză din partea autorităților publice. Pericolul crizelor pentru Republica Moldova la nivel oficial inițial a fost exclus, iar mai apoi subestimat. Ca consecință, a scăzut volumul producției industriale și agricole, comerțului exterior, mărfurilor transportate, investițiilor, veniturilor bugetare alți indicatori macroeconomici.

Produsul intern brut s-a diminuat esențial. Leul moldovenesc s-a depreciat față de dolarul SUA și Euro și alte monede. Principalii factori care au determinat modificarea cursului de schimb au fost efecrele crizelor economice, fluctuațiile cererii de valută străină, a intrărilor remitențelor de peste hotarele țării, precum și fluctuațiile cursului dolarului SUA față de alte valute pe piețele valutare internaționale. Această depreciere a influențat pozitiv evoluția exporturilor și a balanței comerciale în această perioadă, dar acest fenomen este nesemnificativ în raport cu necesitatea reală. Situația în sectorul bancar a rămas încă instabilă.

Scăderea cererii externe și interne de mărfuri a fost factorul principal care a determinat diminuarea exporturilor și importurilor

Veniturile bugetului public național au scăzut, iar cheltuielile au crescut. A crescut semnificativ datoria de stat. Majorarea datoriei de stat a fost determinată, în special, de creșterea datoriei de stat interne, cauzată de necesitatea finanțării deficitului bugetar.

Sectorul industrial a înregistrat scădere semnificativă. Factorul principal în diminuarea producției industriale este vizat de reducerea exportului producției unor ramuri industriale autohtone, precum și reducerea cererii interne la unele produse. Rezultatele sectorului agricol au fost negative. Volumul producției agricole în toate categoriile de gospodării s-a diminuat esențial.

Volumul investițiilor în capital fix s-a micșorat. Întreprinderile de transport au transportat mai puțin, ca urmare a diminuării volumului comerțului exterior și intern, producției industriale și agricole, investițiilor, precum și micșorării volumului de mărfuri transportate tranzit prin teritoriul țării.

Salariul nominal mediu lunar al unui lucrător din economia națională s-a majorat în termeni nominali, iar în termeni reali – mai puțin.

Crizele economice au avut efect direct asupra cererii agregate, care menșinea tendința de diminuare. Acestea au condus în diferite perioade la inflația prețurilor de consum

Criza economică mondială a influențat în modificarea structurii PIB pe categorii de resurse - scade ponderea impozitelor nete pe produs și import ca rezultat al reducerii cererii interne și ponderea industriei - în urmă reducerii cererii externe. Cît privește structura PIB pe categorii de utilizări, s-a micșorat consumul final cu ritmuri relativ înalte, preponderent, din cauza reducerii remitențelor. Însă, diminuarea cererii externe și așteptările negative determinate de criza economică mondială au condiționat reducerea atât a exporturilor cât și importurilor, ceea ce a contribuit la reducerea valorii negative a exportului net. De asemenea, așteptările negative privind perspectivele dezvoltării economice a țării în viitor vor contribui la diminuarea investițiilor.

Pentru ieșirea din criză este necesară elaborarea și realizarea strategiei anticriză pe termen mediu, care ar include și următoarele acțiuni: devalorizarea leului, îmbunătățirea climatului de afaceri și investițional, realizarea măsurilor de susținere a ramurilor și întreprinderilor vulnerabile la criză, optimizarea veniturilor și cheltuielilor bugetare, atragerea asistenței tehnice și financiare din străinătate pentru aplanarea crizelor economice.

IV. Problema politicii valutare.

Problemele izolării economice și crizelor economice este agravată de aprecierea excesivă a monedei naționale față de monedele străine. Devalorizare leului moldovenesc, a favorizat în diferite perioade exporturile și a defavorizat și limitat importurile.

V. Problemă de mare importanță strategică și de perspectivă – crearea societății bazate pe cunoaștere.

Multe din succesele economice din trecut au fost rezultate a reformei învățământului din anul 1924 și sistemului de instruire de până la 1991. Dar cea mai mare parte din viitoarele succese și insuccese rezultă din evoluțiile sistemului de instruire din Republica Moldova în anii după 1991. Aceste evoluții sunt contradictorii – creșterea accesului la învățământul superior către 2005 și limitarea ulterioară neargumentată a lor ca rezultat al politicilor guvernamentale voluntariste; căderea calității studiilor, în special în sectorul preuniversitar

din sectorul rural. Indiferent de pozițiile responsabililor, este deja constatat în și reprezintă astăzi unica cale spre competitivitate și prosperitate economică. Tendințele globale de dezvoltare economică demonstrează că economia modernă evoluează accelerat spre o economie bazată pe cunoaștere și informație, în care se acordă o importanță deosebită lucrătorilor competitivi, instruirea devenind un factor al avantajului competitiv pentru orice individ și națiune.

Instruirea a devenit o ramură strategică de producție a calificării și informației, un factor de producție fundamental, care a depășit importanța capitalului în societatea industrială. Prosperitatea noastră economică și spirituală, precum și progresul oricărei națiuni depinde de folosirea intensivă a cunoașterii.

Prin urmare, factorii de decizie din Republica Moldova trebuie să conștientizeze și să promoveze instruirea ca ramură prioritară, iar rezultatele ei să fie considerate ca bun economic ce are valoare de piață, asigurându-se susținerea cuvenită. Problema aceasta se agravează în condițiile plecării masive a tinerilor în străinătate, alte locuri mai eficiente pentru ei.

VI. Problema întârzierii cu reforma administrației publice și a sistemului judecătoresc din Republica Moldova.

Unul din factorii insucceselor de după 1991 este administrarea publică proastă și nefuncționalitatea sistemului judecătoresc

. Inițial pe fondul reformelor din diferite domenii nu au fost întreprinse acțiuni pentru ajustarea administrației publice și sistemului judecătoresc la noile cerințe ale economiei de piață, nu s-a ținut cont de posibila corupție din aceste domenii. Reformele efectuate în acest domenii au avut un caracter superficial. Până în prezent funcționalitatea autorităților publice și sistemului judecătoresc rămân să fie dorite mai eficiente, făcându-se în prezent eforturi considerabile în această direcție. Problema de bază este în instituțiile informale, ce țin de moralitate, deprinderi etc, ce nu permit funcționalitatea instituțiilor formale.

VII. O problemă de maximă importanță constituie în prezent plecarea masivă a populației active din republică în alte locuri mai eficiente pentru ei.

Această problemă este considerată nu atât de gravă atât timp cât cei ce pleacă trimit bani pentru susținerea celor ce au rămas, dar totodată fiind și un factor de menținere artificială a cursului valutar, cu multe consecințe nefavorabile, inclusiv pentru acțiuni criminale de proporție.

Factorii care aplană situația sunt de natură neînțeleasă.

Se enumără printre ei:

1. Creșterea salariilor și altor indemnizații bănești și alte acțiuni de ordin financiar, pentru a defavoriza plecările.
2. A ridica calitatea serviciilor pentru populația rămasă (ca exemplu: o asistență medicală foarte urgentă, ar face foarte atractivă rămânerea acasă).
3. Îmbunătățirea ecologiei.
4. A ridica importanța instituțiilor informale (moralității, deprinderile, obiceiurilor etc).
5. A face reforme instituționale pentru creșterea atractivității rămânerii acasă.
6. A folosi cunoștințele celor ce se întorc pentru a "aduce acasă ce este atractiv în străinătate".

BIBLIOGRAFIE

1. ACEMOGLU, Daron & Pascual Restrepo. The Race between Man and Machine: Implications of Technology for Growth, Factor Shares, and Employment, *American Economic Review*, 2018, 108(6).
2. Biroul Național de Statistică. Standardul Special de Diseminare a Datelor (SDDS). www.statistica.md.
3. Capsizu Valeriu, Unele probleme ale competitivității economiei Republicii Moldova, „Modalități de eficientizare a sistemului economico-financiar în scopul dezvoltării economice durabile a Republicii Moldova”, Conferința științifico-practică interanțională USM, 01 – 02 noiembrie 2013.

Scientific papers in extenso Modern Paradigms in the Development of the National and World Economy

4. Capsizu Valeriu, Albu Svetlana - Impactul politicilor valutare asupra competitivității și nivelului protecției producătorilor din Republica Moldova. În "Criza economică mondială: protejarea și promovarea producătorului din Republica Moldova" Chișinău, 2008.
5. Capsizu Valeriu - Unele probleme ale Republicii Moldova în contextul lărgirii Comunității Europene. În „Colaborarea economică – factor de bază al integrării europene”. Chișinău, 2008.
6. Capsizu Valeriu, Ceslav Ciobanu, "DESPRE RAPORTUL DINTRE TEORIA SOCIETĂȚII POST-INDUSTRIALE, TEORIA COMPETITIVITĂȚII ECONOMICE ȘI TEORIA SECURITĂȚII ECONOMICE", Culegerea „Creșterea competitivității economice în contextul formării societății bazate pe cunoaștere”, Conferință Științifică Internațională (2016; Chișinău). Ediția a 11-a, 28-29 octombrie 2016. ISBN 978-9975-71-838-7.
7. Capsizu Valeriu, Ceslav Ciobanu, "TOWARD A KNOWLEDGE BASED SOCIETY- IMPERATIVE OF OUR TIME AND PARTICULARITIES OF ITS EDIFICATION", Conferința Științifică Internațională „Abordări Clasice și Inovatoare în Gândirea Economică Contemporană”, ediția II, 27 mai 2016 ASEM în parteneriat cu Austrian Economics Center.
8. CIOBANU, Ceslav. Economics, Society, Technology & You. Cognella, Second Edition. 2017.
9. EINAV, Liran & LEVIN, Jonathan. The Data Revolution and Economic Analysis. Working Paper 19035 (<http://www.nber.org/papers/w19035>, May 2013).
10. Economics and Politics of Reforms and Democratization in Emerging Markets, Ceslav I. Ciobanu, Virginia State University, Petersburg, VA, USA, Valeriu Capsizu, Moldova State University, Chisinau, Republic of Moldova, Journal of Global Business Development (JGBD), Las Vegas, USA, 2014.
11. Biroul Național de Statistică. Standardul Special de Diseminare a Datelor (SDDS). www.statistica.md.